

Regeringskansliet
Försvarsdepartementet
Avdelningen för militärt försvar
Enheten för materielförsörjning

Er referens
Fö2026/00487

Vår handläggare
Michal Budryk

Remissvar gällande betänkandet av 2024 års försvarsexportutredning *Försvarsexportinitiativ – För gemensam säkerhet (SOU 2026:16)*

Totalförsvarets forskningsinstitut (FOI) välkomnar betänkandet och dess förslag.

Sammanfattningsvis anser FOI att exportstödet bör utformas på ett sätt som beaktar förhållanden på den svenska försvarsmarknaden och dess betydelse för Sveriges ekonomi i stort; att eventuella risker inom rättssäkerhet bör motverkas; samt att Inspektionen för strategiska produkter bör inkluderas i initiativet.

Nedan redovisas FOI:s övergripande synpunkter på betänkandet samt synpunkter på förslaget till förordning om exportverksamhet på försvarsområdet. FOI har inga synpunkter på betänkandets övriga författningsförslag.

Övergripande synpunkter

FOI välkomnar ambitionen att stärka Sveriges försvarsindustriella bas, utveckla formerna för statlig försvarsexport samt förbättra samordningen mellan exportstödjande aktörer. Det säkerhetspolitiska läget och utvecklingen på den globala försvarsmarknaden motiverar enligt FOI ett mer strategiskt och långsiktigt arbete med försvarsexport och försvarsindustriella samarbeten i linje med betänkandets förslag.

FOI delar utredningens bedömning att försvarsexport är såväl en säkerhetspolitisk som en industripolitisk fråga. Det stämmer att ”Sverige har historiskt sett haft en betydande försvarsindustri i förhållande till sin befolkningsstorlek och ekonomi” (s. 69), samt att ”Sverige utgör en begränsad försvarsmarknad” (s. 47). Detta innebär att den svenska försvarsindustrin redan idag är i hög utsträckning beroende av utländska kunder. FOI anser därför att stöd för export behöver utformas på

ett sätt som skapar incitament för industrins diversifiering snarare än att fördjupa eventuella befintliga beroenden och koncentrera dem till ett fåtal utländska kunder.

FOI delar även utredningens bild om att ”det saknas en entydig definition av vad som betecknar ett försvarsföretag. De företag som agerar på försvarsmarknaden hör hemma i en rad olika branscher [...]” (ss. 69f). De senaste årens teknologiska utveckling har inneburit att alltfler branscher växer i sin betydelse för försvaret, där artificiell intelligens eller bioteknik kan nämnas som exempel. Utredningen definierar försvarsföretag som de företag som ”är verksamma på försvarsmarknaden” medan försvarsmarknaden definieras som ”en marknad för varor och tjänster som för av försvarsspecifik karaktär [...]” (s. 41). Sådana formuleringar kan uppfattas som otydliga. Att i likhet med utredningens förslag avstå från att i närmare detalj definiera vilka branscher och verksamheter omfattas av förslagen lämnar betydande frihet till de berörda myndigheterna att göra bedömningar i definitionsfrågor från fall till fall med stöd av sin expertkompetens. Detta utfall är önskvärt med tanke på den teknologiska utvecklingens takt och den expertis som rimligtvis kan krävas för att göra sådana bedömningar. Samtidigt innebär detta dock en ökad grad av osäkerhet för företagen om de inte på förhand kan avgöra ifall deras verksamhet omfattas. Dessutom riskerar odefinierade begrepp i lagen att försvaga rättssäkerheten. Det bör övervägas hur dessa risker kan motverkas.

FOI noterar att Inspektionen för strategiska produkter (ISP) inte berörs direkt av förslagen. ISP är en av de viktigaste aktörerna inom den svenska försvarsexporten, vilket även understryks av utredningen (ss. 56–59). Det bör övervägas att involvera ISP i arbetet med exportfrämjande och exportstöd, exempelvis genom att redan i tidigt skede ge denna myndighet en möjlighet att göra rådgivande bedömningar i de aktiviteter som beskrivs i 10–20 §§ av den föreslagna förordningen om exportverksamhet på försvarsområdet. Dock behöver ISP:s eventuella involverande tydligt separeras från dessa myndigheters tillståndsgivande roll.

Synpunkter på förslaget till förordning om exportverksamhet på försvarsområdet

21 § reglerar uttagning av avgifter för aktiviteter inom exportstöd (med kommentarer på ss. 117–123 samt 286–288). Försvarsmarknaden är hårt reglerad och därför är det inte orimligt att staten stödjer svenska företag i konkurrensen mot utländska aktörer som också får olika former av stöd av sina respektive stater. I detta sammanhang kan statligt stöd ses som en balanserande kraft på den globala marknaden.

Å andra sidan innebär dock stödet fördelar för det aktuella företaget som kan gynna det även på den inhemska marknaden. Att stödet beläggs med avgifter innebär att endast de aktörer som redan har tillgängliga ekonomiska resurser kan ta del av sådana fördelar, vilket riskerar att snedvrider den inhemska konkurrensen och fördjupa industrins koncentration. Det kan visserligen vara fördelaktigt i fragmenterade branscher, men det riskerar även att fördjupa obalanser i redan konsoliderade branscher med ett fåtal dominerande aktörer. I förlängning uppstår ytterligare risker, exempelvis att den dominerande aktören genom bristande konkurrens tappar sina innovationsincitament, eller att den lokala ekonomin och inte minst arbetsmarknaden blir beroende av den dominerande aktören.

Datum

2026-06-01

Beteckning

FOI-2026-865:2

Samtidigt är det rimligt att det aktuella företaget täcker de kostnader som exportstödet genererar när stödåtgärderna riktar sig mot ett specifikt företag. En fördjupad analys av sådana avgifters konsekvenser för marknadsförhållanden bör genomföras, där även frågor om integritet beaktas.

Detta remissvar har beslutats av generaldirektör Jens Mattsson efter föredragning av forskare Michal Budryk. I den slutliga handläggningen har även stabschef Niclas Karlsson, chefsjurist Eva Liljefors, handläggare Pär Eriksson och avdelningschef Malek Finn Khan deltagit.

Jens Mattsson

Michal Budryk

Sändlista:

Regeringskansliet, Förvarsdepartementet: fo.remissvar@regeringskansliet.se,
hannes.wigerfelt@regeringskansliet.se

För kännedom:

Försvarets materielverk
Försvarmakten
Inspektionen för strategiska produkter

Internt FOI:

Registrator
GD-sekreterare
Stabschef
Chiefsjurist
Avdelningschef Förvarsanalys